

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 24 marca 2016 r.

Adam Bodnar

II.519.861.2015.NB

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości

Uprzejmie informuję Pana Ministra, że sprawa rozpowszechnienia w internecie materiałów śledztwa dotyczącego tzw. „afery podsłuchowej” zainspirowała mnie do przeanalizowania wyłaniających się na tym tle problemów.

Wskazać należy, że w sprawie podsłuchiwania od lipca 2013 r. w dwóch restauracjach kilkudziesięciu osób z kręgu polityki, biznesu oraz byłych i obecnych funkcjonariuszy publicznych, w internecie został ujawniony zebrany materiał dowodowy - w tym zeznania świadków, protokoły z przeprowadzonych czynności procesowych oraz dokumenty. Szczególnie niepokojące jest, że w rozpowszechnionych materiałach ujawnione zostały, między innymi, adresy zamieszkania osób uczestniczących w czynnościach procesowych.

Ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U.2015.21), wprowadzono w Kodeksie postępowania karnego szereg zmian dotyczących anonimizacji danych niektórych uczestników postępowania, które weszły w życie z dniem 8 kwietnia 2015 r.

Dodane przez art. 20 pkt 7 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przepisy art. 148 § 2a-2c k.p.k. oraz art. 156a k.p.k. mają zastosowanie do spraw wszczętych po dniu wejścia w życie tej ustawy.

W obecnym stanie prawnym, w protokole nie zamieszcza się danych dotyczących miejsca zamieszkania i miejsca pracy pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w czynności. Dane te zamieszcza się w załączniku do protokołu. Załącznik do protokołu oraz inne dokumenty w całości lub w części, w jakiej zawierają dane dotyczące miejsca zamieszkania i miejsca pracy pokrzywdzonych i świadków, przechowuje się w odrębnym załączniku adresowym do akt sprawy, do wiadomości organu prowadzącego postępowanie

(art. 148 § 2b k.p.k.). Zgodnie z art. 148 § 2c k.p.k. sąd lub prokurator może ujawnić w niezbędnym zakresie dane dotyczące miejsca zamieszkania lub miejsca pracy świadka lub pokrzywdzonego, a także oryginały dokumentów, o których mowa w art. 148 § 2b k.p.k., jeżeli mają one znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Dane lub oryginały dokumentów znajdujące się w załączniku adresowym udostępnia się wyłącznie organom państwowym oraz organom samorządu terytorialnego na ich żądanie. Można je udostępnić także na wniosek innych instytucji lub osób, jeżeli przemawia za tym ich ważny interes (art. 156a k.p.k.).

Ważne zmiany ze względu na ochronę danych świadka wniosła nowelizacja art. 191 k.p.k. - organ procesowy rozpoczynając czynność nie zadaje świadkowi pytania o miejsce zamieszkania (art. 191 § 1 k.p.k.) a ponadto stosownie do art. 191 § 1b k.p.k. pytania zadawane świadkowi nie mogą zmierzać do ujawnienia jego miejsca zamieszkania ani miejsca pracy, chyba że ma to znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

W mojej ocenie, zmiany wprowadzone w kodeksie postępowania karnego powołaną ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka nakazujące objęcie z urzędu ochroną danych adresowych wszystkich pokrzywdzonych, świadków i osób zawiadamiających o przestępstwie – także i tych, które nie są pokrzywdzonymi powodują, iż dane pokrzywdzonego i świadka, w szczególności zaś adres jego zamieszkania, są obecnie należycie chronione.

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (aktualnie przekazana Prezydentowi RP do podpisu) ogranicza w pewnym zakresie omówione powyżej zasady anonimizacji danych pokrzywdzonego i świadka. Moje uwagi dotyczące tej problematyki, przedstawione Panu Ministrowi w piśmie z dnia 21 stycznia 2016 r. zawierającym opinię w sprawie rządowego projektu ustawy z dnia 8 stycznia 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (sygn. II.510.31.2016), pozostają aktualne.

Na osobną uwagę zasługuje jednak zagadnienie ochrony danych osobowych osób niebędących świadkami lub pokrzywdzonymi – do których nie odnoszą się zatem przytoczone przepisy. Trudno jest w tym miejscu wskazać kompletny katalog takich osób. Przykładowo można tu wymienić osobę wymienioną w art. 52 k.p.k., osoby, co do których doszło do ingerencji w ich prawa w związku z przeszukaniem, zatrzymaniem rzeczy lub wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie dowodów rzeczowych, ale także podejrzanego. Do grupy tej mogą należeć także osoby, które nie pełnią żadnej roli w procesie, a ich dane osobowe zostały zawarte w aktach sprawy np. w związku z zabezpieczeniem dokumentacji związanej z przedmiotem postępowania. W przypadku udostępnienia akt postępowania uprawniona osoba ma możliwość zapoznania się z danymi teleadresowymi tych osób, co z kolei narazić je może na rozmaite negatywne konsekwencje.

W mojej ocenie, istnieje zatem potrzeba rozważenia nowelizacji przepisów kodeksu postępowania karnego w ten sposób, aby dane osób niebędących pokrzywdzonymi lub świadkami podlegały podobnej ochronie jak dane świadków i pokrzywdzonych.

Ważnym aspektem ochrony danych osób, niebędących pokrzywdzonymi lub świadkami są także kwestie „techniczne” dotyczące udostępniania akt postępowania przygotowawczego, uregulowane w zarządzeniu nr 48/15 Prokuratora Generalnego z dnia 24 czerwca 2015 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury (Prok.2015.6.24).

W szczególności do zadań sekretariatu należy udostępnianie akt spraw oraz sporządzanie z nich - za zgodą prokuratora prowadzącego sprawę - odpisów i kopii (§ 60 pkt). Przepis § 126 pkt 1 zarządzenia stanowi, że przeglądanie przez osoby uprawnione akt sprawy w toku postępowania przygotowawczego oraz sporządzanie z nich odpisów i kopii (art. 156 § 5 i 5a k.p.k.) odbywa się pod nadzorem wyznaczonego przez prokuratora pracownika, asystenta lub uprawnionego funkcjonariusza Policji lub innego organu uprawnionego do prowadzenia postępowań przygotowawczych. Informację o tym odnotowuje na drugiej stronie okładki akt podręcznych lub w notatce urzędowej wyznaczony przez prokuratora pracownik, ze wskazaniem osoby uprawnionej, czasu i sposobu zapoznania się z aktami. Przed udostępnieniem do wglądu akt sprawy należy sprawdzić tożsamość osoby uprawnionej.

Ujawnienie i udostępnienie danych adresowych w trybie art. 148 § 2c i art. 156a k.p.k. następuje w zakresie i w sposób określony w pisemnym zarządzeniu prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie prowadzone przez inne organy.

Odrębne zasady dotyczą przeglądania akt i dokumentów niejawnych. Udostępnianie i archiwizację akt w sprawach zawierających informacje niejawne określają przepisy ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228) i wydane na jej podstawie akty wykonawcze.

W mojej ocenie, przepisy powyższe nie regulują dwóch aspektów udostępnienia akt, które wydają się istotne także z punktu widzenia ochrony danych uczestników postępowania i innych osób.

Po pierwsze, nie przewidują, aby uprawniona osoba została uprzedzona o treści art. 241 § 1 Kodeksu karnego, zgodnie z którym karalne jest rozpowszechnianie publicznie, bez zezwolenia wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym. Karalność tego występkę nie zależy wprawdzie od odebrania przez osobę przeglądającą akta stosownego uprzedzenia, wydaje się jednak, że udzielenie takiej

informacji – zwłaszcza uzupełnionej o informacje o karalności pomocnictwa – mogłoby wpłynąć prewencyjnie na potencjalnych sprawców.

Po drugie – przepisy te nie przewidują, aby udostępnione materiały postępowania były oznaczone w ten sposób, aby w przypadku publicznego ujawnienia ich kopii było możliwe szybkie i pewne ustalenie, od kogo pochodzą ujawnione materiały. Brak takiej regulacji powoduje, iż w sprawach gdzie z aktami postępowania karnego zapoznaje się wiele uprawnionych osób trudno jest ustalić źródło ewentualnego „przecieku”, w konsekwencji czego osoba, która bez zezwolenia publicznie rozpowszechnia wiadomości z postępowania przygotowawczego, z powodu braku dowodów, może uniknąć odpowiedzialności karnej za swój czyn.

Mając powyższe na uwadze, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie dokonania analizy problematyki poruszonej w niniejszym wystąpieniu oraz poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

Podpis na oryginale